

Een Koloniaal over « Oproer in Congo »

door
L. Algoet

NIEUWSGIERIG en — we bekennen het — met een beetje scepticisme hebben wij, kolonialen, het laatst verschenen boek van Gerard Walschap ter hand genomen. We konden wel raden dat hij ons geen verhaaltje zou opdissen in de trant der vele missie-aneedootjes. Toch hoopten wij helmelijk op de inspiratie van de machtige Congostroom, het geheimzinnige van de tropen-nacht en de nostalgie van de eenzame blanke.

We merken dadelijk dat het zwaartepunt van deze roman ligt in de psychologische uitbeelding der karakters. De grootste problemen van beschaving en cultuur, kolonisatie en evangelisatie, de evolutie van blank en zwart worden hier onder de loupe genomen. De specifiek koloniale atmosfeer van dit boek ligt niet in de lokale kleur of het uiterlijk gebeuren, maar in de rake typering en het wonderbaar psychologisch inzicht in de gedragingen van blanken en zwarten. De lezer uit het moederland neemt wellicht aanstoot aan dit gemis aan exotisch cachet en het feit dat er zoveel gediscussieerd wordt in deze roman. Een koloniaal daarentegen krijgt de indruk dat dit boek speciaal voor hem geschreven werd, omdat al de uiterlijke sensatie voor hem overbodig blijkt en hij daardoor

beter de essentie kan vatten: hoe sta ik tegenover de inlander, welke is mijn rol in het werk der beschaving en der kolonisatie? Elk type van koloniale klasse vindt zijn vertegenwoordiger in dit verhaal, dat daardoor opklimt tot het algemeen-menselijke en tegelijkertijd brandend actueel blijft.

MET een zekere voorliefde schijnt Walschap de negrofiel en rationalist Beddegnoot aan het woord te laten komen. Het loont werkelijk de moeite zijn betoog te volgen en de waarde ervan te toetsen, niet zozeer aan de algemeen aangevaarde criteria maar aan de specifiek koloniale sfeer waarin deze woorden werden gesproken. In het begin van het boek heeft Walschap breedvoerig uitgeweid over het sociale milieu van Célestin en de vriendschap voor de boy Johannes. Hij heeft vader en zoon tegenover elkaar gesteld en de contraversie dezer twee karakters gemotiveerd. Hij heeft de geestelijke minderwaardigheid van de oude patron tegenover de huidige generatie laten aanvoelen, terwijl hij ook zeer handig de draak heeft gestoken met dit parvenutype.

Op het ogenblik dat Célestin de hand reikt aan zijn boy Jo-

hannes, vertrekken Van Aspen-gouwen en Raemsaeck naar Europa. Hun geslacht is voorbijgegaan. We mogen echter de verdiensten van onze pioniers niet onderschatten. Zij hebben ontgensprekelijk de materiele basis gelegd waarop de huidige generatie thans voortbouwt. Iedereen kijkt nu hoopvol naar Célestin. Hierin ziet Walschap het ideaal der toekomst: het blanke kind in Congo geboren en opgegroeid met het zwarte kind. Door opvoeding in hetzelfde milieu zouden we moeten komen tot een intuïtief samen-voelen, een wederzijds begrijpen en waarderen. Johannes ziet en erkent in Célestin de meester. Hij aanvaardt die blanke meerderwaardigheid omdat Célestin in hem de mens ziet.

JOHANNES heeft reeds de duizelingwekkende hoogte bereikt van het abstracte denken. Daardoor krijgt hij een zeker besef van eigenwaarde, dat hem meer gevoelig maakt voor de smaad en de onrechtvaardigheid van de « grand patron » tegenover zijn rasgenoten. Hij zal optreden als hun verdediger voor een menswaardiger behandeling. Hij beroept zich niet op de macht van het geweld en het lawaal. Hierin ligt zijn superioriteit. Hij heeft de intuïtie van een massaleider, hij voelt instinctief tot op welke hoogte hij begrepen wordt. En toch is hij in zekere mate nog onvolgroeid. Zijn verstand laat hem in de steek op het meest critieke ogenblik; het ogenblik dat hij de macht in handen krijgt. Walschap laat goed aanvoelen dat noch de massa, noch de evolué rijp is voor opstand. Zij missen daartoe het nodige overleg en consequentie. Een zwarte ziet enkel de realiteit van het waarneembare. Hij kent geen abstractie of logica.

HOE heeft Walschap de koloniale vrouw uitgebeeld? De blanke vrouw in Congo voelt zich thuis voor zover ze opgaat in het kolonisatiewerk. Met haar fijner gevoelsleven kan ze de zwarten van dichterbij benaderen. Door haar intuïtie staat ze meer open voor de noden en de behoeften van deze natuurvolkeren en kan ze dus op een geheel ander plan dan dit van de man meewerken aan de verheffing van het zwarte ras. In geval ze uit egoïsme of misplaatste hoogmoed die inspanning niet doet voelt ze zich nutteloos en overbodig. Het wordt rondom haar een hopeloze leegte waarin ze fysisch en moreel ten onder gaat. Noodzakelijkerwijze worden haar gedachten gedreven naar het leven dat zij zich in België fantaseert: de heerlijke droom tegenover de drukkende harde realiteit. Vandaar de pijnlijke gevolgen voor het vrouwtje dat vergaat van helmwee en een repertorium heeft van geremiades over het verloren paradijs en inmiddels niet weet hoe de tijd te doden. Zuster Imelda is misschien wel de mooiste figuur uit dit boek. Zij heeft zich totaal ingewerkt in de mentaliteit der zwarten. Daarom is zij de enige vertrouwenspersoon tot wie zelfs de moordenaar Theotimus zich wendt.

« Oproer in Congo » is een voortreffelijk boek. Walschap heeft ons het brandend actuele vraagstuk in Congo voor ogen gesteld: de aanpassing van onze Europese beschaving op het evoluerende zwarte continent. De algemene indruk, die de lectuur van dit boek nalaat is onmiskenbaar zeer optimistisch. Er is geen fundamentele tegenstrijdigheid tussen blanken en zwarten, er zijn geen onoplosbare conflicten. De schrijver toont ons de weg naar wederzijds begrijpen, naar harmonische ontwikkeling van beide rassen, naar passende normen voor beschaving, cultuur en algemeen-menselijkheid.